

- формування та постійна підтримка внутрішньої мотивації до самоосвіти та самовдосконалення за рахунок відбору навчального матеріалу з урахуванням професійних потреб студентів, використання автентичних матеріалів;

- використання дистанційних технологій, що у свою чергу підвищить мотивацію та ефективність засвоєння навчального матеріалу, завдяки об'єктивним методам контролю знизить роль суб'єктивного фактора, дасть можливість систематичного й оперативного оновлення навчальних матеріалів, забезпечить інтенсифікацію навчального процесу за рахунок використання основних функцій комп'ютера, сприятиме навчанню використання нових інформаційних і комунікаційних технологій у професійній діяльності через активне використання тих самих технологій у процесі навчання;

- володіння викладачем певним набором знань і вмінь для ефективної організації самостійної навчальної діяльності студентів.

Таким чином, визначені психолого-педагогічні передумови самостійного оволодіння франкомовним діловим писемним спілкуванням сприяють якості підготовки фахівців у галузі документознавства та інформаційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. – М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.
3. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках. – Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, 1961. – 239 с.
4. Закон України “Про вищу освіту”. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією В.Г. Кременя. – К., 2002. – 323 с.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебное пособие. – Ростов н/Д.: Феникс, 1997. – 480 с.
6. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М.: Русский язык, 1989. – 220 с.
7. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2004. – 509 с.
8. Колесникова И.Л., Долина О.А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. – СПб.: Изд-во “Русско-Балтийский информационный центр “БЛИЦ”, “Cambridge University Press”, 2001. – 224 с.
9. Коряковцева Н.Ф. Современная организация самостоятельной работы изучающих иностранный язык: Пособие для учителей. – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
10. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – Київ: Радянська школа, 1989. – 608 с.
11. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. – 4-е изд., стереотипное. – М.: Ком. книга, 2007. – 216 с.
12. Мильруд Р.П. Личностный смысл изучения иностранного языка будущими педагогами // Вопросы психологии. – 1984. – № 5. – С. 87–94.
13. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.020101 “Документознавство та інформаційна діяльність” напряму підготовки 0201 “Культура”: Стандарт вищої освіти (Видання офіційне). – К.: Міністерство освіти і науки України, 2004. – 24 с.

14. Пидкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов: Учебное пособие. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 112 с.

15. Реан А.А. Психология личности в педагогическом процессе. – СПб., 1996. – 247 с.

16. Резницкая Г.И. Психолого-педагогические аспекты развития автономии и освоение иноязычной культуры // Автономности в практике обучения иностранным языкам и культурам: Сборник науч. трудов МГЛУ. – М.: МГЛУ, 2001. – Вып. 461. – С. 5–11.

17. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 282 с.

18. Солдатенко М.М. Методологичні аспекти організації самостійної пізнавальної діяльності студентів // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 2. – С. 24–30.

19. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учебное пособие. – К.: Ленвит, 2004. – 192 с.

20. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева; Под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 2004. – 416 с.

21. Bimmel P. Lernautonomie und Lernstrategien. Fernstudieneinheit 23 / P. Bimmel, U. Rampillon unter Mitarbeit von H. Meesc. – Berlin, München, Leipzig, Wien, Zürich, New York: Langenscheidt, 1999. – 199 s.

22. Bimmel P. Lernstrategien in Deutschunterricht // Fremdsprache Deutsch. – 1993. – N 1: Lernstrategien. – S. 4–11.

23. Holec H. Autonomy and Foreign Language Learning. – Oxford, 1997.

24. Little D. Learner Autonomy. – Dublin, 1991.

25. Littlewood W. Self access: Why do we want it and what can it do? // Autonomy and independence in language learning / Ed. by P. Benson and P. Voller. – London and New York: Longman, 1997. – P. 79–91.

УДК 37.026:811.11

Максак І.В.

ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У РЕЦЕПТИВНИХ ВИДАХ МОВЛЕННЯ СВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається проблема принципів формування соціокультурної компетенції у рецептивних видах мовленнєвої діяльності. Розкриття таких принципів зумовлено специфікою нашого дослідження і необхідністю форсування гармонійно розвинутої, освіченої, вихованої особистості в діалозі культур.

В статье рассматривается проблема принципов формирования социокультурной компетенции в рецептивных видах речевой деятельности. Раскрытие таких принципов обусловлено спецификой нашего исследования и необходимостью формирования гармонично развитой, образованной, воспитанной личности в диалоге культур.

The article deals with the problem of the didactic principals in reading and listening with sociocultural bias. The importance of the research is caused by the specific essence of our research and the necessity of fully

develop, educated and fostered individuality in the intercultural communication.

Входження України до європейської співдружності, значне розширення політичних, економічних і культурних зв'язків з країнами близького та далекого зарубіжжя зумовлюють виникнення соціального замовлення на людей, які практично володіють іноземною мовою (ІМ). Таке замовлення суспільства, у свою чергу, вимагає високоякісної підготовки випускників загальноосвітніх шкіл з ІМ, зокрема англійської, оновлення змісту, форм і методів навчання. Тому відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти Ради Європи [6] головною метою навчання ІМ є оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією, тобто здатністю до міжкультурного іншомовного спілкування.

У Програмі з англійської мови для загальноосвітніх навчальних закладів України зазначається, що ІМ є засобом як міжкультурного спілкування, так і всебічного розвитку особистості учня. Основна мета навчання ІМ у загальноосвітніх школах України (як і у початковій школі) полягає у “формуванні в учнів комунікативної компетенції, базу якої становлять комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань та навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум та сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві” [12, 3].

Іншомовна комунікативна компетенція, зокрема і в початковій школі, охоплює такі основні види компетенцій: 1) мовну компетенцію – фонетичну, лексичну, граматичну, орфографічну; 2) мовленнєву компетенцію – в аудіюванні, читанні, говорінні та письмі; 3) соціокультурну компетенцію [16, 42].

Усі компоненти іншомовної комунікативної компетенції тісно пов'язані між собою. Зважаючи на соціальне замовлення сьогодення – готувати учнів до спілкування на міжкультурному рівні, особливого значення набуває формування соціокультурної компетенції молодших школярів, яка має свої цілі, зміст, методи, засоби, психологічні передумови і ґрунтується на певних дидактичних принципах навчання. Тому *метою* статті є розгляд проблеми дидактичних принципів формування в молодших школярів англійської соціокультурної компетенції у рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Перш ніж зробити огляд названих вище дидактичних принципів, визначимо поняття “соціокультурна компетенція у рецептивних видах мовленнєвої діяльності”. Проаналізувавши науково-методичну літературу, ми можемо стверджувати, що існує низка трактувань соціокультурної компетенції, чого не скажеш про визначення соціокультурної компетенції у рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Так, відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, соціокультурна компетенція окреслюється як така, що має дві

складові: 1) соціолінгвістична компетенція; 2) соціокультурні знання.

У сучасній методиці навчання іноземних мов соціокультурна компетенція подається як складова комунікативної компетенції та включає країнознавчу та лінгвокраїнознавчу компетенції.

О.О. Коломінова соціокультурну компетенцію визначає як “систему уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також системи вмінь і навичок узгоджувати свою поведінку згідно з цими знаннями” [8, 17].

Згідно з Програмою з англійської мови для загальноосвітніх навчальних закладів соціокультурна компетенція передбачає “засвоєння учнями знань соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається, культурних цінностей та морально-етичних норм свого та іншого народів, а також формування вмінь їх використовувати у практичній діяльності” [12, 3].

Трактування ж соціокультурної компетенції у рецептивних видах мовленнєвої діяльності знаходимо тільки у працях С.І. Шукліної. Слідом за дослідницею ми визначаємо соціокультурну компетенцію в англійській мові читанні й аудіюванні як розуміння, осмислення, інтерпретацію соціокультурної інформації у прочитаних/прослуханих текстах, що приводить до взаєморозуміння між адресантом та адресатом у діалозі культур.

Оскільки нас цікавить формування соціокультурної компетенції у рецептивних видах мовленнєвої діяльності, що відбувається на початковому ступені навчання у межах програмових вимог, визначених Програмою з ІМ для загальноосвітніх навчальних закладів, то звернемось до цього документа.

Цією програмою визначено мінімум, яким повинні оволодіти учні на кожному етапі навчання (зокрема у початковій школі) і у кожному класі. Етапи навчання характеризуються різною тематикою для спілкування, різним обсягом навчального матеріалу, різними методами, формами і видами навчальної діяльності відповідно до рівня розвитку учнів, їх інтересів і досвіду [12, 5–6].

Четвертий клас входить до початкової школи (1–4 класи), в якій під час вивчення ІМ важливо зацікавити учнів, викликати в них позитивне ставлення, пояснити необхідність і значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного спілкування. Початковій школі, як відомо, необхідно забезпечити наступність і безперервність навчання, сформувавши базові навички (фонетичні, лексичні, граматичні, орфографічні) та комунікативні вміння (аудіювання, говоріння, читання, письма) з відповідними соціокультурними та соціолінгвістичними знаннями, умінями і навичками, необхідними для подальшого розвитку комунікативної компетенції в основній і старшій школі. Саме на початковому ступені навчання має забезпечуватись виховання комунікативних потреб у пізнанні інших країн і народів, у пошуку друзів не тільки для спілкування, а й для розв'язання проблем життєдіяльності,

залучення молодших школярів до культури країни, мова якої вивчається, краще усвідомлення дітьми культури власної країни, уміння ознайомитися з нею засобами іноземної мови. На цьому ступені навчання здійснюється формування навичок і вмінь спілкування в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі у межах визначених сфер і ситуацій відповідно до вікових особливостей учнів та їхніх інтересів.

Учні початкової школи вчать читати і слухати тексти в межах тематики ситуативного спілкування, що вміщує комплекс тем, які відрізняються залежно від класу, хоча й об'єднані у три блоки. Згрупуємо окремо для 2–3-х і 4-х класів теми за сферами спілкування

2–3-й класи:

1. Особистісна сфера спілкування:

- Я, моя сім'я, мої друзі.
- Відпочинок і дозвілля.
- Людина.
- Природа.

2. Публічна сфера спілкування:

- Свята і традиції.

3. Освітня сфера спілкування:

- Школа.

4-й клас:

1. Особистісна сфера спілкування:

- Місце проживання.
- Помешкання.
- Відпочинок і дозвілля.
- Природа і навколишнє середовище.

2. Публічна сфера спілкування:

- Подорож.
- Свята і традиції.

3. Освітня сфера спілкування:

- Шкільне життя.

Згідно з чинною Програмою з англійської мови для загальноосвітніх навчальних закладів, розробленою відповідно до “Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”, наприкінці 4-го класу учні повинні володіти такими аудитивними та читацькими вміннями:

Уміння в аудіюванні:

- розуміти мовлення у дещо уповільненому темпі, ретельно артикульоване, з довгими паузами;
- розуміти інструкції, прості вказівки;
- розуміти основний зміст прослуханих текстів різного характеру, які побудовані на засвоєному мовному матеріалі;
- розуміти запитання та інструкції, сформульовані ретельно та повільно.

Уміння в читанні:

- читати вголос та про себе з повним розумінням коротких текстів, що містять мовний матеріал, засвоєний в усному мовленні;
- розуміти основний зміст різнопланових текстів;
- читати і розуміти нескладні короткі тексти, де значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки. Обсяг текстів має бути не менш ніж 300 друкованих знаків [12, 40–41].

Тематика текстів для читання й слухання зумовлює відповідні СК аспекти, такі, як:

повсякденне життя, його умови, міжособистісні відносини, норми поведінки, соціальні правила поведінки, вживання і вибір привітань, форм звертання вигуків, правила ввічливості [12, 33].

У Рекомендаціях Ради Європи подаються описи шести рівнів володіння іншомовною комунікативною компетенцією, серед яких рівень А1 – інтродуктивний або “відкриття” має бути сформований в учнів початкової школи в іншомовній комунікативній компетенції, у тому числі й в аудитивній, читацькій та соціокультурній компетенції.

Навчання англійської мови в цілому та її соціокультурного компонента зокрема спирається на загальнодидактичні принципи. Саме в урахуванні певної їх сукупності відображені дидактичні передумови формування соціокультурної компетенції у процесі аудіювання та читання англійських текстів.

Дидактичні принципи – це вихідні положення, що визначають стратегію і тактику навчального процесу, оскільки вони пов'язані з цілями, змістом, методами, прийомами, організацією навчання та які проявляються у взаємозв'язку й взаємозалежності [15, 40]. Виходячи з цілей та завдань цього дослідження, визначимо в системі загальноприйнятих дидактичних принципів [16, 64; 19, 48] ті, врахування яких, на нашу думку, сприятиме ефективному формуванню в учнів 4-го класу англійської соціокультурної компетенції у рецептивних видах мовленнєвої діяльності:

1) принцип всебічного розвитку особистості шляхом цілісного впливу навчально-виховного процесу;

2) принцип виховуючого навчання;

3) принцип природовідповідності організації навчання;

4) принцип активності;

5) принцип проблемності;

6) принцип посильності;

7) принцип наочності;

8) принцип індивідуалізації навчання.

Реалізація цих принципів характеризується певними особливостями, зумовленими специфікою процесу навчання слухання та читання із соціокультурною складовою. Розглянемо, як кожен з наведених вище принципів забезпечується в нашому дослідженні.

Здійсимо аналіз *принципу всебічного розвитку особистості шляхом цілісного впливу навчально-виховного процесу*, доцільність якого зумовлена тим, що всебічний розвиток людини є глобальною метою всіх навчальних предметів, зокрема “Англійської мови”. Потенційні можливості навчальної, освітньої, розвивальної, виховної функцій навчального предмета “Англійська мова” переконливо доводять, що взаємопов'язане навчання мови і культури народу-носія цієї мови, а також активна комунікативно-пізнавальна діяльність учня як суб'єкта навчання є надзвичайно сприятливими для всебічного розвитку особистості молодшого школяра: розвиток його пам'яті, сприймання, мислення, емоцій, художніх смаків, духовності.

Культуровідповідна модель раннього навчання англійської мови повністю відповідає ідеям гуманізації, гуманітаризації та інтегративності початкової освіти. Вона є сприятливою для вирішення важливого завдання початкової школи – сприяти розвитку й соціалізації учнів [16, 65].

Набуття учнем мінімуму фонових країнознавчих знань, формул мовленнєвого етикету і стереотипів поведінки, необхідних для адекватного спілкування на елементарному міжкультурному рівні, розширює загальний кругозір, впливає на рівень загальної культури та вихованості. В учнів формується система ціннісних орієнтацій у новому демократичному суспільстві [8].

Передумовами цілісного впливу навчально-виховного процесу є цілеспрямований і послідовний зв'язок навчання іноземної мови з іншими навчальними предметами в системі початкової освіти, інтегрований характер цього предмета, єдиний підхід до вивчення мовних дисциплін. Як результат, в учнів формується більш цілісна картина світу, в якій іноземна мова є засобом пізнання і спілкування, створюються реальні умови для взаємопов'язаного навчання, освіти, розвитку і виховання молодшого школяра як активного суб'єкта педагогічного процесу.

Деїдеологізація вітчизняної дидактики і відповідно методики навчання ІМ привела до переосмислення змісту *принципу виховуючого навчання*, що зумовлено визнанням гуманізації та гуманітаризації мовної освіти серед пріоритетних напрямів її розвитку в Державній національній програмі “Освіта” [5, 9] та Національній доктрині розвитку освіти [10, 4].

Сутність указанного принципу полягає в позитивній комунікативній соціалізації учнів засобами ІМ, які сприяють формуванню в них системи цінностей гуманістично мислячої особистості та системи соціальних ідеалів міжнародно орієнтованої особистості, що впливають на ступінь її готовності до творчої діяльності в суспільстві [2, 41]. Гуманітаризація освіти визначається як складова загального процесу гуманізації системи освіти, яка пов'язана з набуттям мінімуму знань з історії розвитку людського суспільства та власного народу, національної і світової літератури, мистецтва, релігії, тобто покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості.

Зазначимо, що, хоча більшість людей у наш час дотримується гуманістичних принципів у взаємовідносинах з різними культурами, все ж таки відбуваються зміни в системах цінностей і, на жаль, не на краще. Культ насильства в наш час за масштабом перевершив усі попередні епохи. У сучасному світі проблема взаєморозуміння між народами залишається нерозв'язаною. Формування соціокультурної компетенції учнів у школі має на меті підготувати їх до взаєморозуміння у діалозі культур.

Взявши за основу тези О.В. Бирюк, спробуємо визначити загальні положення гуманізації та гуманітаризації навчального процесу під час

формування СКК молодших школярів у рецептивних видах мовленнєвої діяльності:

1) особистісно орієнтований характер навчання ІМ, що передбачає таке:

– визнання учня активним суб'єктом навчальної діяльності та спілкування;

– урахування потреб, інтересів та можливостей дітей під час відбору англійських текстів для читання та слухання;

– актуалізацію наявних СК знань та опору на власний досвід учня;

– урахування вчителем емоційного стану учнів, а також їх морально-етичних цінностей;

2) культурознавча спрямованість навчального процесу в контексті діалогу культур, усвідомлення учнями власної культури;

3) спрямованість навчального процесу на формування та розвиток в учнів соціально-психологічних якостей, які покладені в основу психологічної готовності особистості учня до міжкультурного спілкування.

Зважаючи на особистісно орієнтований підхід, особливого значення набуває *принцип природовідповідності організації навчання*. Сутність принципу полягає у підпорядкованості дизайну, режиму, змісту, методів навчання і виховання природі дитини, а також у своєчасній орієнтації педагогів на підвищену сприйнятливості дітей певного віку до конкретних видів діяльності і впливів. Організація навчання іншомовного спілкування на рівні діалогу культур, як свідчить аналіз його освітніх та виховних аспектів щодо початкової школи, має великий потенціал для реалізації процесу взаєморозуміння між особистостями в діалозі культурі, де учні є активними суб'єктами навчальної діяльності та спілкування [17, 37].

Наступний дидактичний принцип – *принцип активності*. А.О. Вербицький розглядає активність особистості в навчальному процесі як одну з передумов досягнення цілей навчання та виховання, розвитку особистості [3, 44–45]. У межах цього дослідження принцип активності передбачає цілеспрямоване, осмислене, вмотивоване засвоєння учнями знань, оволодіння вміннями і навичками, які утворюють зміст соціокультурної компетенції під час аудіювання/читання текстів за умови активної участі кожної дитини в навчальному процесі.

У методиці викладання ІМ розглядають такі три види активності, як інтелектуальну (внутрішню), емоційну та мовленнєву (зовнішню) [9, 50; 15, 49], які в сукупності забезпечують сприятливі умови для оволодіння ІМ. У процесі формування соціокультурної компетенції у рецептивних видах мовленнєвої діяльності пріоритетним видом активності є внутрішня чи пізнавальна активність, що зумовлено специфікою читання та слухання, які потребують постійної активності слухача під час сприймання і переробки інформації.

Суть розвитку пізнавальної активності полягає в постійному та якісному русі її компонентів, а саме: мотиву як рушійної сили цієї активності; об'єкта пізнання; способів і засобів дії з об'єктом з метою його засвоєння; посередницької ролі вчителя

між пізнавальними силами учня та об'єктом засвоєння; результату пізнавальної діяльності [1, 37].

Так, у процесі навчання рецептивних видів мовленнєвої діяльності із соціокультурною складовою провідне місце мають посідати навчально-пізнавальні мотиви, орієнтовані на лінгвокраїнознавчий зміст навчальної діяльності [11, 41].

Внутрішня активність учнів під час аудіювання/читання англомовних текстів забезпечується шляхом розв'язання ними поставлених учителем комунікативних навчальних завдань, пов'язаних з пошуком та переробкою інформації для подальшого її використання. Саме розв'язання таких проблемних завдань сприяє реалізації *принципу проблемності*.

В.В. Сафонова визначає проблемні завдання як такі, що спрямовані на активізацію розумової і мовленнєво-розумової діяльності учнів у процесі оволодіння ними соціокультурними знаннями, уміннями і навичками [19]. Проблемні соціокультурні завдання даються учням у вигляді певного комунікативного завдання до аудіотексту [7, 197]. Це означає, що, ставлячи соціокультурні завдання перед четвертокласниками, учитель повинен спонукати дітей до активного сприйняття і пошуку соціокультурної інформації шляхом збудження в них зацікавленості і використання чіткого, зрозумілого для них формулювання проблемного завдання.

Слід також пам'ятати, що постановка проблемних соціокультурних завдань перед учнями 4-го класу потребує врахування *принципу посильності*. Застосування цього принципу вимагає значної уваги до мотиваційного, змістового, процесуального компонентів навчальної діяльності, що зумовлює організацію навчального процесу на рівні можливостей учнів з їх мотивами, ретельний відбір аудіювального/читацького соціокультурного матеріалу з урахуванням рівня підготовки учнів, організацію посильності вправлення учнів для полегшення та підвищення ефективності сприймання дітьми матеріалу із соціокультурним потенціалом без перевищення їх реальних можливостей. Оскільки йдеться про формування соціокультурної компетенції під час слухання/читання текстів, зазначимо, що на посильність вправлення учнями у цих видах мовленнєвої діяльності може впливати комплекс об'єктивних і суб'єктивних труднощів, зумовлених мовними аспектами, умовами сприймання тексту, індивідуальними віковими та психологічними особливостями дітей [9].

Необхідність врахування *принципу наочності* під час читання та слухання текстів із соціокультурним потенціалом зумовлена специфікою самого навчального матеріалу. В основі реалізації цього принципу лежить діалектика переходу від чуттєвого сприйняття до абстрактного мислення у процесі пізнання [2, 48], а в аспекті нашого дослідження – діалектика переходу від слухового/зорового сприйняття до абстрактного мислення у процесі соціокультурного пізнання.

Важливість дотримання цього принципу обумовлена конкретно-образним способом мислення молодших школярів. Вона продиктована роллю

взаємопов'язаної діяльності всіх аналізаторів, що беруть участь у сприйманні іншомовного мовлення, для забезпечення належної чуттєвої основи та цілісності сприймання навчального матеріалу.

Методисти [15] визначають наочність як спеціально організований показ мовного матеріалу та його застосування в мовленні з метою надання допомоги тому, хто вчиться, в розумінні цього матеріалу, в його засвоєнні та застосуванні. Крім того, у процесі оволодіння іноземною мовою наочність має значний соціокультурний потенціал.

На соціокультурному потенціалі зорової наочності наголошують у своїх дослідженнях Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров [4], С.Ю. Ремізова [13], Т.А. Савицька [18] та В.В. Сафонова [19].

В одному випадку наочність забезпечує правильне осмислення прочитаного, прогнозування тексту для читання чи аудіювання в цілому та його соціокультурного аспекту зокрема, а в іншому є опорою для розуміння навчального матеріалу соціокультурного змісту, який сприймається зі слуху, у третьому – допомагає створити ефект “присутності” в конкретній ситуації спілкування, а в іншому випадку (особливо щодо засобів навчання) – виконує освітню функцію: формує образ країни, мова якої вивчається, з її національною символікою, деякими видатними місцями засобами лінгвокраїнознавчої наочності, а також образ англомовного ровесника учнів: ознайомлює з національними реаліями, що становлять світ ровесників з англомовних країн, такими, як шкільні інтер'єри, зразки розкладів занять, вітальних листівок, з улюбленими літературними героями [16, 74].

Також доцільним є застосування наочності соціокультурного характеру як засобу пізнання, тобто як джерела інформації про англомовні країни та народи, оскільки вона передає соціокультурні відомості шляхом образного відображення реалій англомовних країн [2, 49].

Отже, використання зорової наочності сприяє ефективному формуванню соціокультурної компетенції під час читання та слухання, тому що покращує точність і повноту розуміння соціокультурної інформації, що міститься в тексті, оскільки допомагає утримувати в пам'яті послідовність викладених фактів, збільшує “пропускну здатність” слухового аналізатора за рахунок зорового. Додамо, що зорова наочність викликає в дітей зацікавленість, пробуджує інтерес і підтримує позитивне ставлення до навчальної діяльності [9, 149]. Це має важливе значення для розуміння учнями і подальшої передачі соціокультурної інформації.

Ефективність формування соціокультурної компетенції учнів четвертого класу у рецептивних видах мовленнєвої діяльності значною мірою залежить від врахування *принципу індивідуалізації*. У методиці навчання ІМ індивідуалізація розглядається як цілісна система, що охоплює всі сторони та етапи навчального процесу, а також передбачає комплексне врахування і цілеспрямований розвиток компонентів кожної з підструктур психологічної структури індивідуальності учня, що значно впливають на якість

оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією [9, 250].

Оскільки діяльність аудіювання та читання глибоко індивідуальна і залежить від загального рівня підготовки учня, сформованості його знань, умінь і навичок, то процес формування соціокультурної компетенції під час цих видів мовленнєвої діяльності повинен обов'язково проходити згідно з положеннями вищезгаданого принципу.

Під час формування соціокультурної компетенції принцип індивідуалізації реалізується перш за все у процесі відбору текстів із соціокультурним компонентом для прослуховування, які відповідають інтересам і потребам дітей. Крім того, враховуються особливості мисленнєвих процесів учнів цієї вікової групи. Безсумнівно, забезпечення індивідуалізації можливе тільки за умови обізнаності вчителя з віковими і психологічними особливостями школярів та способами індивідуалізованого навчання [9, 251].

Таким чином, ми проаналізували низку дидактичних принципів, що обумовлюють мотиваційний, змістовий і процесуальний компоненти навчального процесу, і мають бути враховані під час навчання англomовного слухання та читання із соціокультурним компонентом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Развитие познавательной активности учащихся в начальной школе // Вопросы психологии. – 1984. – № 5. – С. 36–41.
2. Бирюк О.В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англomовних публіцистичних текстів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2006. – 206 с.
3. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Методическое пособие. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.
4. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвострановедческая теория слова. – М.: Рус. язык, 1980. – 320 с.
5. Державна національна програма “Освіта”. Україна ХХІ ст. – К.: Райдуга, 1994. – С. 9.
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
7. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
8. Коломінова О.О. Методика формування соціокультурної компетенції в учнів молодшого шкільного віку в процесі навчання усного англomовного спілкування: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – КДЛУ. – К., 1998. – 181 с.
9. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керів. С.Ю. Ніколаєвої. – 2-е вид., випр. і перероб. – К.: Ленвіт, 2002. – 209 с.
10. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4.
11. Нефедова М.А. Отбор материалов лингвострановедческого содержания для чтения в VII–IX классах // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 4. – С. 38–43.
12. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови 2–12 класи; 5–12 класи (2-га іноземна мова). – Ірпінь.: Перун, 2005. – 208 с.

13. Ремизова С.Ю. Лингвострановедческий аспект зрительной наглядности в преподавании русского языка иностранцам: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – М., 1981. – 175 с.

14. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.

15. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях. – М.: Просвещение, 2000. – 232 с.

16. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с.

17. Роман С.В., Коломінова О.О. Психологічні умови навчання у початковій школі // Іноземні мови. – 2002. – № 1. – С. 35–38.

18. Савицкая Т.А. Многоплановая сюжетная фотография как источник лингвострановедческой информации на занятиях по русскому языку // Лингвострановедческий аспект в преподавании русского языка как иностранного: Сб. статей / Отв.ред. А.М. Попова. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. – С. 134–137.

19. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. – Воронеж: Истоки, 1996. – 237 с.

УДК 287.46

Марчук В.В.

ФУНКЦІЇ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА

У статті визначається сутність, структура, зміст ціннісних орієнтацій, їх функції у життєдіяльності людини та суспільства, проводиться типологізація як самих ціннісних орієнтацій, так й індивідів на основі характеру їх ціннісних орієнтацій.

В статті визначається сутність, структура, содержание ценностных ориентаций, их функции в жизнедеятельности человека и общества, проводится типологизация как самих ценностных ориентаций, так и индивидов на основе их ценностных ориентаций.

The article highlights the base, structure and contents of the value orientations, their functions in the man and society life activity. The types of the value orientations and their personality's value orientations are carried out.

Ціннісні орієнтації як наукова проблема привертають увагу широкого кола вчених різних напрямів наукового пізнання. Вона розглядається в тісному взаємозв'язку з життєвими цілями особистості, способом її життя, потребами, інтересами, психологічними установками тощо. Таке широке коло питань, дотично до яких досліджується сутність і характер ціннісних орієнтацій, дає змогу виділити принаймні кілька напрямів вивчення цього феномена.

Особливий інтерес викликають дослідження, в яких визначається сутність, структура, зміст ціннісних орієнтацій, їх функції у життєдіяльності людини та суспільства, проводиться типологізація як